

آشنایی با متون اصلی ادیان

متون مقدس یهودی

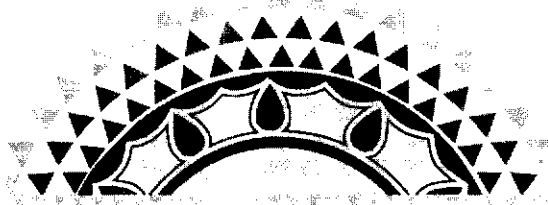
منوچهر دین پرست

آیین یهود در تاریخ جهان کهن ترین نمونه دیانت توحیدی را در بین اقوام سامی نشان می دهد. اساس آن شریعت موسی است که برای امت، هم مبنای اعتقاد است و هم قانون اخلاق. یهوه، خدای یگانه امت، احکام این شریعت را از طریق تنزیل وحی و اعطای الواح آسمانی که متضمن احکام ده گانه است، برای تمام نسل های امت مقرر کرده است و به اعتقاد امت احکام و شریعت او هرگز نسخ و فراموشی نمی پذیرد. تعظیم و تقدیس مرد یهودی در حق یهوه چندان است که ذکر نام او را هم بر خود ناروا می داند و به جای آن نام مقدس، از وی به لفظ پروردگار، آدونای (Adonai)، تعبیر می کند. به هر حال قوم یهود، به رغم تعلیم انبیای خویش، به سبب تماس دیرینه با ادیان شرک آمیز مصر و کنعان باستانی، از آن عقاید همواره متأثر بود و در «عهد» بلافاصله بعد از سلیمان هم از نفوذ آداب و مناسک اقوام همسایه برکنار نماند. حتی بعد از پایان دوران تبعید بابل هم خود را با تأثیر یونانی مابی درگیر یافت و در تمام تاریخ قبل از آوارگی نهایی خویش هرگز، چنانکه لازم است به یک شریعت الهی باشد، در توحید خالص پابرجا نماند. نشان چنین توحید هم قبل از «عهد» تبعید بابل در آنچه وی کتاب مقدس خویش می خواند مجال انعکاس نیافت. با این همه در حفظ و نگهداری عقاید و باورهای خویش که مقارن غلبه روم بر اسرائیل، توحید خاص و اعتقاد به بعث و نشر هم جزو آن بود، اصرار و ابرام فوق العاده نشان داد. از این رو مجموعه باورها و اعتقادات امت یهود در کتاب های آیینی-قدسی متفاوتی جمع آوری شده است که در این مقاله قصد بر آن است که ضمن معرفی آنها، تأملی بر متون اصلی یهودی صورت گیرد.

عهد عتیق

وقتی «کتاب مقدس» را که به زبان فارسی نیز ترجمه شده است، می گشاییم با این عنوان برخورد می کنیم: «کتاب مقدس؛ یعنی: کتب عهد عتیق و عهد جدید». «عهد عتیق» (old Testament) نامی است که مسیحیان در مقابل «عهد جدید» (New Testament) « به کتاب یهودیان داده اند. (۱) «عهد عتیق» به زبان عبری و اندکی از آن به زبان کلدانی نوشته شده

۷- کتاب داوران (Judges): پس از یوشع یک دوره ۳۵۰ ساله بر بنی اسرائیل گذشت که به دوره داوران (قاضیان) معروف است. بنی اسرائیل در این دوره، به خدا بی اعتقاد شد و به گناه روی آورد. اسباط با یکدیگر نزاع کردند و از دشمن غافل شدند. ماجراهای این دوره و نیز داستان ۱۲ داور در این کتاب آمده است.

۸- کتاب روت (Ruth): روت نام زنی از اجداد داوود است. او در دوره داوران از سرزمین موآب وارد سرزمین بنی اسرائیل شد.

۹- کتاب اول سموئیل نبی (1 Samuel): سموئیل نبی آخرین نبی داور بنی اسرائیل بود. بنی اسرائیل از او خواست که برای آنها پادشاهی تعیین کند و او شائول را برگزید. این کتاب ماجرای شائول و برگزیده شدن داوود به جای شائول، که سرانجام در جنگی با فلسطینیان کشته شد را شرح می دهد.

۱۰- کتاب دوم سموئیل نبی (2 Samuel): این کتاب سرگذشت داوود را پس از شائول بیان می کند.

۱۱- کتاب اول پادشاهان (1 Kings): چون داوود به سن کهولت رسید، فرزندش سلیمان را به جانشینی خود برگزید. سلیمان پس از وفات پدر، اقتدار حکومت او را به اوج رساند و باقیمانده دشمنان او را نابود کرد. او ساختمان کعبه، خانه خدا، را که داوود پی ریزی کرده بود به پایان رساند.

۱۲- کتاب دوم پادشاهان (2 Kings): در این کتاب دنباله تاریخ دو کشور اسرائیل و یهوذا- که پادشاهانی در آنها به حکومت رسیدند- به تفصیل بیان می شود. همچنین ماجرای حمله آشوریان به اسرائیل و حمله نبوکد نصر (بختنصر) به یهوذا بیان شده است.

۱۳- کتاب اول تواریخ ایام (1 Chronicles): این کتاب تکرار تاریخ بنی اسرائیل از دیدگاهی دیگر است که در آغاز، نسل انسان ها را از آدم تا داوود می شمارد و سپس به تاریخ بنی اسرائیل می پردازد. کتاب اول تواریخ ایام، با طرح ریزی معبد توسط داوود و وفات آن حضرت پایان می یابد.

۱۴- کتاب دوم تواریخ ایام (2 Chronicles): این کتاب دنباله کتاب اول تواریخ ایام است که به ماجرای سلیمان و ساخته شدن معبد و نیز ماجرای ملکه سبا و آمدن او نزد سلیمان می پردازد. کتاب مزبور پس از وفات سلیمان و تقسیم کشور بنی اسرائیل، بیشتر به ماجراهای کشور جنوبی می پردازد و تا تاریخ معبد و تبعید قوم به بابل ادامه می یابد.

۱۵- کتاب عزرا (Ezra): این کتاب به پایان یافتن اسارت بنی اسرائیل به دست کوروش و بازگشت آنان به وطن خویش می پردازد. بنی اسرائیل پس از بازگشت، اقدام به بازسازی معبد کرد و در این راه با مشکلاتی روبه رو ولی سرانجام موفق به اتمام آن شد. مدتی پس از بازسازی معبد، عزرا با عده ای از بنی اسرائیل از بابل به اورشلیم رفت و برای هدایت و ارشاد قوم کوشش کرد.

۱۶- کتاب نحمیا (Nehemiah): ماجرای بازگشت نحمیا به اورشلیم به عنوان نماینده پادشاه ایران برای رسیدگی به اوضاع کشور یهوذا، خدمانی که او به عنوان حاکم این سرزمین انجام داد، بازسازی حصار اورشلیم و خوانده شدن تورات توسط عزرا و اعترافات بنی اسرائیل به گناهان خود، موضوعاتی است که در این کتاب مطرح شده است.

۱۷- کتاب استر (Esther): این کتاب داستان دختر یتیم یهودی به نام استر را بیان می کند که به همسری خشایارشا درمی آید و دین خود را مخفی می کند. هنگامی که وزیر خشایار او را تحریک می کند به قتل عام یهودیان حکم دهد، استر دین خود را اعلام می کند و پادشاه، وزیر را به قتل می رساند.

۱۸- کتاب ایوب (Job): این کتاب ماجراهای زندگی ایوب و بلاها و مصیبت هایی که بر او وارد شد را به تفصیل بیان می کند.

۱۹- کتاب مزامیر (Psalms): کتاب مزامیر یا زبور داوود مجموعه ای

است. همچنین نسخه ای از «عهد عتیق» به زبان یونانی وجود دارد که از روی نسخه عبری ترجمه شده و آن را ترجمه «سبعینه» (Septuagint) می نامند. گفته می شود این ترجمه حدود سال ۲۵۸ قبل از میلاد به امر بطلمیوس فیلادفوس، پادشاه مصر، توسط حدود ۷۰ نفر انجام شده است. این نسخه (سبعینه) تفاوت هایی با متن عبری دارد و از همه مهمتر آنکه مشتمل بر قسمت هایی است که در نسخه عبری موجود یافت نمی شود. (۲) این بخش ها عبارتند از طوبیت (Tosit)، حکمت سلیمان، حکمت یوشع بن سیراخ (sira) مکیابان (Maccabees) و کتاب دوم مکیابان. قابل تأمل است که نسخه سبعینه نزد پروتستان ها، اپوکریفا (Apocrypha)، به معنای مخفی و پوشیده نامیده می شود.

کتاب مقدس یهودی که گاهی «کتاب مقدس عبری» (Hebrew Bible) نامیده می شود سه بخش کلی دارد: ۱- تورات (۳) (بخش تاریخی عهد عتیق)؛ ۲- کتوبیم (۴) (مکتوبات: حکمت، نیایش، اشعار)؛ ۳- نبییم (۵) (پیشگویی های انبیا).

عهد عتیق دارای ۲۹ کتاب است که اشاره مختصری به آنها خواهیم کرد: ۱- سفر پیدایش (Genesis) [برشیت به معنی «در ابتدا» که نامی برگرفته از نخستین کلمات کتاب است]: در این بخش از چگونگی آفرینش جهان و انسان مطالبی بیان شده است. همچنین ماجرای فرزندان آدم تا زمان حضرت نوح و ابراهیم و نیز زندگی یعقوب، یوسف و مهاجرت بنی اسرائیل به مصر و سکونتشان به گونه ای پیوسته و روایی در سفر پیدایش آمده است. این بخش با بازگویی مرگ یوسف در مصر خاتمه می یابد.

۲- سفر خروج (Exodus) [شמות به معنی چنین است نام ها]: این بخش دنباله ماجراهای بنی اسرائیل را بیان می کند. بین پایان «سفر پیدایش» و آغاز «سفر خروج» چند سده فاصله است. ماجرا در این سفر از آنجا آغاز شده که نظام حکومتی مصر تغییر کرد و حکومت جدید، بنی اسرائیل را تحت فشار و شکنجه قرار داد. موسی ظهور کرد و بنی اسرائیل را نجات داد. بنی اسرائیل در اثر گناه و نافرمانی، به مدت ۴۰ سال در بیابان سرگردان شد و در این مدت موسی «ده فرمان» (۶) را به امت خود ابلاغ کرد.

۳- سفر لاویان (Leviticus) [و یبقرا به معنی «و یهوه موسی را ندا داد»]: این کتاب نام خود را از یکی از اسباط بنی اسرائیل، یعنی سبط لاوی، گرفته است. کاهنان و روحانیون بنی اسرائیل همه از این سبط بودند و چون این کتاب بیشتر درباره احکام و وظایف روحانیون سخن گفته، به این نام خوانده می شود.

۴- سفر اعداد (Numbers) [بمیدبار به معنی «در بیابان»]: این کتاب ماجراهای قوم را در دوره سرگردانی در بیابان بیان می کند. در این کتاب آماره از تعداد جمعیت اسباط بنی اسرائیل ارائه می شود. احکام و دستورات شریعت نیز آمده است.

۵- سفر تثبیه (Deuteronomy) [دباریم به معنی «چنین است سخنان»]: در این کتاب احکامی که در اسفار گذشته آمده مجدداً تکرار می شود. سفر تثبیه از پایان دوره سرگردانی و زمانی که بنی اسرائیل کنار رود اردن و مرز سرزمین موعود رسید، آغاز می شود. همچنین ماجرای وفات حضرت موسی و عزاداری بنی اسرائیل در این کتاب آمده است.

۶- صحیفه یوشع بن نون: یوشع جانشین موسی بود و به گفته تورات، موسی او را برگزید و به مردم دستور داد برای ورود به سرزمین موعود، از او اطاعت کنند. این کتاب جنگ های بنی اسرائیل با کنعانیان و پیروزی بنی اسرائیل و تقسیم زمین بین اسباط بنی اسرائیل را بیان می کند.

- از شعرها و سروده‌ها درباره نیایش، پرستش و توکل بر خداست.
- ۲۰- کتاب امثال سلیمان (Proverbs): این کتاب که عمده آن منسوب به سلیمان است، بر کلمات حکمت‌آمیز و خردمندانه زیستن انسان استوار است.
- ۲۱- کتاب جامعه سلیمان (Ecclesiastes): این کتاب را که به حضرت سلیمان منسوب است می‌توان یک فلسفه بدبینانه قلمداد کرد. محتوای کتاب بین ایمان و تردید در نوسان است. در پایان کتاب به انسان توصیه می‌شود که از خدا بترسد و احکام او را پاس بدارد.
- ۲۲- کتاب غزل غزل‌های سلیمان (Song of songs): این کتاب مجموعه‌ای از اشعار منسوب به سلیمان است.
- ۲۳- صحیفه اشعای نبی (Isajah): این کتاب در مورد گناه و سرانجام آن به قوم اسرائیل هشدار می‌دهد. ظهور مسیح و نتایج آن نیز در این کتاب پیشگویی شده است.
- ۲۴- صحیفه ارمیای نبی (Jeremiah): در این صحیفه نبوت ارمیا شرح داده شده است.
- ۲۵- صحیفه مراثی ارمیای نبی (Lamentations): این صحیفه را ارمیای نبی، پس از ویرانی اورشلیم و اسارت قوم نوشته و مصائب و گرفتاری‌های آنان را بیان کرده است.
- ۲۶- صحیفه تزقیال نبی (Ezekiel): تزقیال نبی که با بنی‌اسرائیل به تبعید رفته بود، در بابل قوم را دلداری می‌داد و پیشگویی می‌کرد که آنان به‌زودی به وطن خود بازمی‌گردند.
- ۲۷- صحیفه دانیال نبی (Daniel): در این صحیفه سیر ماجرای حضور دانیال در دیار نبوکد نصر و رویاها و پیشگویی‌های او بیان می‌شود.
- ۲۸- صحیفه هوشع نبی (Hosea): هوشع در اسرائیل زندگی می‌کرد. پیام‌هایی که پروردگار به واسطه این پیامبر به مردم و حاکمان اسرائیل فرستاده، در این کتاب آمده است.
- ۲۹- صحیفه یوئیل نبی (Joel): سیر ماجرای حضور یوئیل در یهودا و انداز او به مردم در این صحیفه آمده است.
- ۳۰- صحیفه عاموس نبی (Amos): عاموس از سوی خدا مأمور آگاه کردن و بیم دادن مردم در سرزمین اسرائیل شد.

- ۳۱- صحیفه عوبدیا نبی (Obadiah): این صحیفه درباره قوم ادوم سخن می‌گوید. عوبدیا در این کتاب، از نابودی ادومی به دست پروردگار خبر می‌دهد.
- ۳۲- صحیفه یونس نبی (Jonah): پروردگار به یونس دستور داده است که به سوی نینوا برود و مردم را به سوی خدا فراخواند. ماجرای دعوت و بشارت یونس در این صحیفه آمده است.
- ۳۳- صحیفه میکاه نبی (Micah): این صحیفه پیش از اشغال دو کشور اسرائیل و یهودا نوشته شده و در آن میکاه، بنی اسرائیل را از گناه بازداشته و تخریب هر دو کشور را پیشگویی کرده است.
- ۳۴- صحیفه ناهوم نبی (Nahum): در این صحیفه، از قدرت و مهربانی خدا سخن به میان آمده و سقوط آشور و پایتخت آن- نینوا- پیشگویی شده است.
- ۳۵- صحیفه حبقوق نبی (Habakkuk): حبقوق در این صحیفه مردم را به ترک گناه دعوت می‌کند و از مجازات‌های آنها و حمله بابلی‌ها خبر می‌دهد.
- ۳۶- صحیفه صفنیای نبی (zephaniah): در این صحیفه صفنیای قوم را بیم می‌دهد و از شکوه و عظمت که خدا به اسرائیل بازخواهد گرداند، سخن می‌گوید.
- ۳۷- صحیفه جعی نبی (Haggai): این صحیفه مربوط به زمانی است که قوم از اسارت بازگشته و به بازسازی کعبه پرداخت.
- ۳۸- صحیفه زکریای نبی (zechariah): این صحیفه شرحی است از ماجراهای زکریای نبی و بازسازی کعبه. زکریا در این صحیفه از ظهور مسیح خبر می‌دهد.
- ۳۹- صحیفه ملاکی نبی (Malachi): ملاکی در زمانی زندگی می‌کرد که خانه خدا بازسازی شده بود، ولی روحانیون وظایف خود را در قبال آن انجام نمی‌دادند و مردم به گناه می‌افتادند. او همواره روحانیون و مردم را به استغفار دعوت می‌کرد.
- آنچه که درباره محتوای کتاب مقدس قابل تأمل و توجه است، رویکرد تمام‌نمای تجربیات انسانی- دینی بشر در طول تاریخ است. کتاب مقدس، خصوصاً عهد عتیق سرشار از پیام‌های اخلاقی- تشریحی است و همچنین

اگرچه تلمود را نمی‌توان جزو متون قدسی محسوب کرد، اما محتوای کتاب سرشار از احکام و شریعت است که پس از تورات از اهمیت بسزایی برخوردار است. تدوین تلمود به عقیده برخی از دانشمندان برعهده یهودا عناسی (Judah Hanasi) بود. وی در سال ۱۳۵ میلادی (سه سال پس از درگذشت عقیبا) به دنیا آمد و پس از آگاهی بر تفسیرهای عقیبا و دیگر دانشمندان تصمیم به نوشتن تلمود گرفت. یهودیان بر دو مجموعه از تلمود قائلند: تلمود اورشلیم که بین قرن اول تا چهارم میلادی تدوین شد و تلمود بابلی که تدوین آن در قرن پنجم خاتمه یافت. مجموعه اخیر به سبب آنکه در تدوین آن اسباب و لوازم بهتری فراهم بود از آنچه در اورشلیم تدوین شده بود کامل‌تر و جامع‌تر از کار درآمد. تلمود اورشلیم به زبان عبری نوشته شده و عباراتی از آرامی غربی در آن دیده می‌شود. اما تلمود بابل عمدتاً به زبان آرامی شرقی، همراه با عباراتی از زبان عبری است که کلماتی به زبان‌های عربی، سریانی، یونانی، لاتین و کلدانی در آن وجود دارد.

همچنین، تلمود شامل مأثورات نقلی، میشتا (Mishna) و تفسیر آنها گمارا (Gamara) است و با آنکه در اصل ناظر به احکام و مسائل مربوط به معاملات و مراسم و عبادات و طهارات بود، غالباً متضمن هرگونه معلومات از مقوله اخبار و امثال و تواریخ و عادات بر سبیل استطراد و أحياناً با تفصیل تمام و در حقیقت گنجینه معارف و دایره‌المعارف دین و آداب و اخلاق محسوب می‌شد.

میشنا دارای شش بخش است و هر بخش تحت عنوان «سیداریم» یا احکام نامیده می‌شود و مجموع آن ۶۳ رساله در ۵۲۳ فصل و عبارت است از:
 ۱- سدر زراعیم (Zeraim): به معنای دانه‌ها و بذرها و شامل ۱۱ رساله است.

۲- سدر موعد (Moed): به معنای روزهای معین و شامل ۱۲ رساله است.
 ۳- سدر ناشیم (Nashim): به معنای زن و مقصود قوانین ازدواج و شامل هفت رساله است.

۴- سدر نزیقین (Nezikin): به معنای قوانین مدنی و جنایی و شامل ده

درب‌گیرنده زندگی‌نامه، تاریخ، باورها، آموزه‌ها و احکام است. به دیگر سخن، عهد عتیق بازگوکننده تاریخ قومی است که به صورت درونی در بطن اقوام دیگر رشد و گسترش یافت. برای درک صحیح کتاب مقدس، باید آن را در چارچوب تاریخی خود قرار داد و ظرایف دینی، تاریخی و فلسفی آن را به صورت یک مجموعه نگریست. درباره ترجمه‌های فارسی کتاب مقدس می‌توان به ترجمه‌ای که در سال ۱۸۴۵ از عهد عتیق و براساس متن عبری در ادینبورگ به چاپ رسید، اشاره کرد.

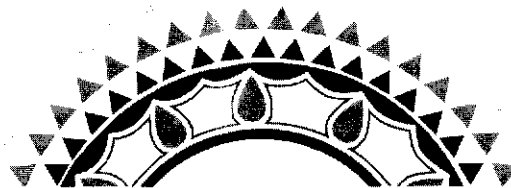
همچنین ترجمه کاملی از کتاب مقدس به اهتمام انجمن خارجی کتاب مقدس در سال ۱۸۷۸ در بریتانیا انتشار یافت. عهد عتیق کتاب اخیر را کشیش اسکاتلندی ویلیام گلن از زبان عبری ترجمه کرده است. گویا این ترجمه دارای نارسایی‌هایی بود، زیرا «انجمن پخش کتاب‌های مقدس در میان ملل» بر آن شد تا ترجمه جدیدی از آن ارائه دهد. این ترجمه که تا به امروز همچنان تجدید چاپ می‌شود و مورد استقبال قرار می‌گیرد در سال ۱۹۰۴ منتشر شد. اما به مترجم کتاب و روایت و زبان اصلی آن اصلاً اشاره نشده است.

در سال ۱۳۶۴ ش ترجمه‌ای از عهد عتیق براساس متن عبری با عنوان «کتاب مقدس تورات» از سوی انتشارات انجمن فرهنگی او تصر هتورا- گنج دانش توسط ماشاءالله رحمان پور داود و موسی زرگری به چاپ رسید و آخرین ترجمه فارسی در سال ۱۳۸۰ ش توسط پیروز سیار با عنوان «کتاب‌هایی از عهد عتیق» (کتاب‌های قانونی ثانی) براساس کتاب مقدس اورشلیم چاپ و با استقبال شایان دین‌پژوهان مواجه شد.

آخرین ترجمه کامل از کتاب مقدس، «کتاب مقدس عهد عتیق و عهد جدید» است که توسط فاضل خان همدانی، ویلیام گلن و هنری مرتن صورت گرفته است. این کتاب ترجمه‌ای است فنی که با ترجمه‌های قبلی تفاوت چشمگیری ندارد.

تلمود

«تلمود (Talmud)» عنوان کتابی در آیین یهود و به معنای تعلیم و آموزش است.

رساله است.

۵- سدر قداشیم (Kodashim): به معنای مسائل مقدس و شامل ۱۱

رساله است.

۶- سدر طهاروت (Toharoth): به معنای پاکیزگی و شامل ۱۲ رساله

است.

با آنکه تلمود، از همان ابتدای تدوین و انتشار، از جانب کلیسای مسیحی ممنوع و مردود اعلام شد و بارها به الزام و اشارات مراجع نصارا نسخه‌های آن جمع‌آوری و طعمه آتش و نابودی شد و حتی برخی از علمای یهود هم حجیت آن را انکار و از اعتماد بر آن نپهی و تعدیر کردند، باز در رواج آن وقفه‌ای حاصل نیامد و با وجود حجم بسیارش که شامل ۳۶ مجلد می‌شد از قرن‌های گذشته تا به امروز غالباً مرجع عمده روحانی و تکیه‌گاه اخلاقی یهودیان باقی ماند. هم اکنون نسخه‌های خطی تلمود در کتابخانه‌های جهان یافت می‌شود که گویا فقط نسخه کتابخانه شهر مونیخ آلمان کامل است. خلاصه‌ای از تلمود در سال ۱۳۵۰ شمسی توسط امیر فریدون گرگانی با عنوان «گنجینه‌ای از تلمود» در تهران به زبان فارسی منتشر شد.

شولحان عاروخ

شولحان عاروخ (sholhan Arukh) عنوان کتابی است که پس از تلمود از اهمیت خاصی برخوردار است، چرا که پس از نگارش، تفسیرات و توضیحات مختلفی بر آن نوشته شده است. با توجه به مفصل بودن تلمود، دانشمندانی به جمع‌آوری قوانین و شریعات به صورت خلاصه و بدون ذکر جزئیات پرداخته‌اند که در این میان کتاب شولحان عاروخ با توجه به اینکه همه قوانین در آن به شکلی ساده و قابل فهم برای عامه مردم حدود سده ۱۶ میلادی تنظیم شده ویژگی‌های خاصی دارد.

شولحان عاروخ را می‌توان توضیح‌المسائل یا آیین‌نامه مذهبی دانست که هر فرد با دانستن زبان عبری می‌تواند به آن مراجعه کند و به آسانی موضوع مورد نظر و پاسخ پرسش خود را بیابد. شولحان عاروخ از چهار قسمت یا جلد تشکیل شده است: (۱) قوانین مربوط به امور روزمره، بهداشت، دعا‌های مختلف، نمازهای روزانه و مراسم اعیاد. (۲) قوانین مربوط به ذبح شرعی، حلال و حرام خوراکی‌ها، طهارت و... (۳) قوانین مربوط به ازدواج و طلاق و (۴) قوانین مربوط به خرید و فروش، امانت‌ها، امور مالی و...

پی نوشت‌ها:

۱- نامگذاری به عهد قدیم و جدید مربوط به مسیحیت است و میلوس (Melitius)، اسقف ساردس، در سال ۸۰ میلادی برای نخستین بار واژه «عهد عتیق» و ترتولیان (Tertulian) در سال ۲۰۰ میلادی برای نخستین بار واژه «عهد جدید» را برای این کتاب‌ها به کار بردند.

۲- دو قرن قبل از مسیحیت و یک قرن پس از آن، بسیاری از یهودیان و سپس مسیحیان، از این نسخه استفاده می‌کردند تا اینکه حدود سال ۱۰۰ میلادی سران یهود شورایی تشکیل دادند و به رسمیت ۳۹ کتاب- که در متن عبری بودند- رأی دادند و اسفار هفتگانه موجود در ترجمه سبعینه را غیر قانونی اعلام کردند اما مسیحیان این نسخه را معتبر دانسته، به استفاده از آن ادامه دادند تا اینکه پروتستان‌ها در قرن شانزدهم در جریان نهضت اصلاح دینی به متن عبری بازگشتند و این هفت کتاب را غیر رسمی اعلام کردند.

۳- این بخش شامل پنج سفر تورات و کتاب‌های یوشع، داوران، روت، دو کتاب سموئیل، دو کتاب پادشاهان، دو کتاب تواریخ ایام، عزراه، نحمیا و استر می‌شود.

۴- این بخش شامل کتاب ایوب، مزامیر، امثال سلیمان، جامعه و غزل غزل‌های سلیمان است.

۵- این بخش شامل ۱۷ صحیفه است: اشعیا، ارمیا، مرانی ارمیا، مزقیال، دانیال، هوشع، یوئیل، عاموس، عبودیا، یونس، میکاه، ناحوم، جنفوق، صفینا، حجی، زکریا و ملاکی.

۶- متن کامل ده فرمان در باب بیستم سفر خروج و باب پنجم سفر تثبیه آمده است.

منابع:

- جان بی‌ناس، تاریخ جامعه ادیان، ترجمه علی اصغر حکمت، چاپ هشتم، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۵.

- ساموئل شولتز، عهد عتیق سخن می‌گوید، ترجمه مهرداد فاتحی، شورای کلیسای جماعت ربانی آموزشگاه کتاب مقدس، بی‌تا.

- کتاب مقدس، انجمن کتاب مقدس ایران.

- کتاب مقدس، انجمن بین‌المللی کتب مقدسه، ۱۹۹۵ م.

- عبدالرحیم سلیمانی اردستانی، کتاب مقدس، انجمن معارف اسلامی ایران، چاپ اول، ۱۳۸۲.

- رابا کهن، گنجینه‌ای از تلمود، ترجمه امیر فریدون گرگانی، ۱۳۵۰.

- پیروز سیار، کتاب‌هایی از عهد عتیق (کتاب‌های قانونی ثانی) براساس کتاب مقدس اورشلیم، نشر نی، ۱۳۸۰.

- کتاب مقدس عهد عتیق و عهد جدید، ترجمه فاضل خان همدانی، ویلیام گلن و هنری مرتن، انتشارات اساطیر، چاپ اول، ۱۳۸۰.

- عبدالرحیم سلیمانی اردستانی، یهودیت، انجمن معارف اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۲.

- عبدالحسین زرین کوب، در قلمرو وجدان، انتشارات سروش، چاپ دوم، ۱۳۷۵.

Good News BIBLE, with deuterocanonicals/
apocrypha, united Bible societies 1976, 1978

